

De historische Fiertelprocessie uitgelegd (7)

- Rothnacum en het Tenement van Inde -

Reeds van voor de terugkeer van de relikven in 940 ontwikkelde zich in onze gebieden een feodale organisatiestructuur, en in Ronse gebeurde dat zelfs op twee niveaus.

Vanaf 925 zien we enerzijds dat de Schelde stilaan een duidelijke grens wordt tussen het Franse en het Duitse Rijk, dat eerder Lotharingen (waaronder Ronse ressorteerde) opgeslorpt had.

Om de westgrenzen van zijn rijk te beschermen, richtte de Duitse keizer Otto II (973-983) drie belangrijke versterkingen op langs de rechteroever van de Schelde. Samen met Antwerpen en Valenciennes, werd Ename in 974 gesticht als hoofdplaats van de Mark Ename.

Uit de verbrokkeling van het West-Frankische rijk ontstond intussen ook het graafschap Vlaanderen, Kroon Vlaanderen genoemd. Dit ogenschijnlijk niet zo interessant gebied werd door Karel de Kale – en niet met zijn volle goesting – geschonken aan Graaf Boudewijn I, die met zijn dochter Judith huwde.

Maar vanaf het einde van de 9de eeuw begon dat graafschap echter een onafhankelijke koers te varen tegenover zijn leenheer, de Franse koning. Dat was mogelijk door de opbloeiende handel en nijverheid die een zekere

welvaart brachten en tot een sterke onderhandelingspositie tegenover de koning leidden.

Dit zal resulteren in verschillende conflicten – vooral sociale en over een lange periode – die beslecht zullen worden op 11 juli in 1302 op de Groeningenkouter in Kortrijk, bij de Slag der Gulden Sporen.

Gesteund door een aantal families uit de Scheldevallei, de huizen van Petegem, Oudenaarde en Eine, wist graaf Boudewijn IV van Vlaanderen een paar eeuwen voordien - in 1033 - Ename aan de overzijde van de Schelde te veroveren, maar de Duitse keizer wilde hem die Mark evenwel niet toekennen.

Naast het Franse Kroon-Vlaanderen kreeg de Graaf van Vlaanderen pas vanaf 1062-1063 onder Boudewijn V van Vlaanderen ook gebieden in het Rooms-Duitse Rijk 'in leen', dat Rijks-Vlaanderen genoemd werd. De belangrijkste daarvan waren het Land van Aalst (waartoe Ronse behoorde), de Vier ambachten en Zeeland Bewestenschelde.

Maar het zal nog tot aan de Vrede van Parijs in 1323 duren tot dit gebied (Rijks-Vlaanderen met Ronse) 'administratief-feodaal' definitief tot het Graafschap Vlaanderen zal toebehoren onder de kasselrij van Aalst en tot aan de Franse Revolutie zal beschikken over een volledige juridische en fiscale onafhankelijkheid en een eigen rechtssysteem.

Ook al gebeurden intussen reeds verkopen van grondgebieden, o.a. – zie verder – het Tenement van Inda aan de Graaf van Vlaanderen.

Op kerkelijk gebied ressorteerde Ronse op dat ogenblik tot het bisdom Kamerijk tot 1559, nadien tot het bisdom Mechelen en sinds 1801 onder het bisdom Gent.

Dit staat dan ook los van de ontwikkeling van anderzijds de tweede heerlijkheid - de Vrijheid - een gebied van 4 ha rond de drie kerken en bestuurd door het Kapittel van Sint-Pieter en -Hermes, dat aanvankelijk een 25-tal dorpen, boven en onder de huidige taalgrens, ook vanuit de Vrijheid bestuurde. Dit onder de vleugels van en als leen van de abdij van Kornelimünster, het zgn. 'Tenement (leen) van Inda'.

Dirk Waterloos

Tijdens het leenstelsel gaven vorsten en leenheren soms stukken grond aan abdijen, waarvan de monniken de opbrengsten mochten gebruiken voor hun onderhoud. De abt kon vrij en onafhankelijk zijn abdij besturen, maar de gronden van zijn Tenement bleven eigendom van de schenker. Ook kon de abdij het bestuur ervan (of delen ervan) verder uitbesteden aan andere instanties, zoals dat gebeurd is met het Tenement van Inda, ooit door Lodewijk de Vrome ca. 830 aan de abdij van Inde geschonken.

In 919 schenkt een afstammeling van Lodewijk de Vrome, keizer Otto, definitief een deel van Ronse, de 4de wijk, in vrij bezit aan het kapittel, dat ook de voogdij over het Tenement van Inda krijgt. Dit deel zal voortaan 'de Vrijheid' heten.

Het hoogste gezag binnen de Vrijheid was de kapittelproost (niet noodzakelijk een geestelijke) die finaal de beslissingen nam en hierbij – volgens de statuten – enkel verantwoording diende af te leggen 'aan God en aan de zon'.

Tot de Heren van Pamele door de abt van de verafgelegen abdij van Inde rond 1080 werden aangesteld als nieuwe voogd van dat 'Tenement van Inda', terwijl Gerard de Waudrupont, leenman van de Baron van Pamele, in 1126 werd aangesteld als ondervoogd.

Maar het klooster, met een vier hectaren groot gebied rond de drie kerken bleef wel haar autonomie behouden, zowel op administratief, kerkelijk als juridisch vlak.

Gerard de Waudrupont zal de nederzetting (Ronse) in 1240 een stadskeure verlenen, een statuut dat de inwoners van de stad rechten en plichten gaf.

Hoewel hij Ronse pas in 1264 (!) kon 'afkopen' van de abdij van Inda, hij had het tot dan 'in leen'.

Op 12 november 1280 'verkoopt' de abdij de resterende bezittingen van het Tenement aan de Graaf van Vlaanderen, Gwijde van Dampierre.

Bovendien verkoopt in 1293 Gilles de Waudrupont de ondervoogdij en al zijn rechten en verwierf Gwijde van Dampierre aldus ook de stad.

De rol die de heer van Pamele nadien nog in Ronse gespeeld heeft, is niet geweten, alhoewel hij op 28 januari 1287 stelt dat hij Ronse en enkele gemeenten van het Tenement nog in leen houdt van Graaf van Dampierre.

De scène uit 1280 brengen we in de historische avondstoet: De abt van Inde wordt op doortocht naar Ronse te Acren door Jan van Pamele opgewacht, die hem naar Ronse zal begeleiden. Hierbij ontving de voogd het paard, dat wit moest zijn, doch zal het zadel en de toom aan de abt moeten teruggeven (foto 1).

Ronse zal vanaf dan 'Stad en de heerlijkheid Ronse' genoemd worden. Die heerlijkheid en de baronie van Ronse zullen een onafhankelijke enclave worden in het Land van Aalst vanaf 1323 (zie hoger).

In één van volgende artikelen komen we terug op de Heer van Waudrupont, in relatie tot de Keure en de peperkoek die jaarlijks en al eeuwenlang aan zijn afstammelingen wordt overhandigd.

In een poging deze ingewikkelde feodale structuren wat synthetisch en begrijpelijk voor te stellen werd geput uit werken van Paul Van Butsele, De abten van Inde, Heren van Ronse en het Tenement in Annalen G.O.K.R.T.I., 1981 (p.173), 1982 (p. 115 ev) en 1983 (p.327, foto); Eric Devos, Enkele beschouwingen over de feodaliteit te Ronse (ca. 1200-1630), Annalen G.O.K.R.T.I., 2021 p. 14-20 en Het middeleeuwse Ronse. Een alternatieve geschiedenis, 2015, 208 pp. Met foto 1 als bijlage (van p. 109).

Albert Cambier, Rothnacum Sacrum, Het Negende Eeuwfeest van de Inwijding der Sint-Hermeskrypte onder de St- Pieters- en Hermeskollegiaal te Ronse 1089-1989, 1989, 131 pp.

En onthouden uit de altijd zeer boeiende vertellingen van Albert over de geschiedenis van Ronse en de Hermescultus, vaak op zondagmiddag aan

de keukentafel, met een glas Bourgogne-wijn en op de achtergrond mooie Vlaamse Polyfonie.

Foto 2: Dirk Waeterloos.

Wim Cambier